

DEBRECENI EGYETEM

ALKALMAZOTT SZEMLÉLETŰ TÁRSADALOMTUDOMÁNY: alkalmazott antropológia, kollaboratív etnográfia és akciókutatás

Lajos Veronika, PhD
Tudományos munkatárs
MTA-DE Néprajzi Kutatócsoport
lajosvera@yahoo.co.uk

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0014

Élelmiszerbiztonság és gasztronómia vonatkozású
egyetemi együttműködés, DE-SZTE-EKF-NYME

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

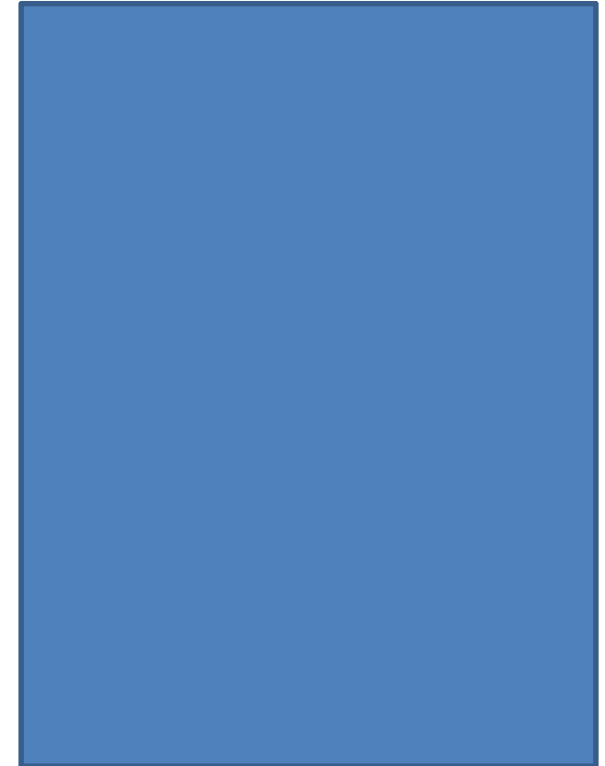
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

HASZNOSSÁG – GYAKORLATI ÉRTÉK

ELŐADÁS TARTALMA

- **ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIA**
fogalma és szakterületei
- **ELMÉLET ÉS GYAKORLAT**
- **KOLLABORATÍV ETNOGRÁFIA**
(*collaborative ethnography*)
- **AKCIÓKUTATÁS**
 - részvételi akciókutatás (RAK)
 - Fox projekt – Sol Tax (1907–1995)
amerikai antropológus

BEVEZETÉS

- Egyik **ELSŐ** fogalomhasználat:
1881. Lane Fox Pitt-Rivers
- **BRONISLAW MALINOWSKI**
(1884–1946) brit antropológus
 - lengyel származású
 - „alkalmazott antropológia
védőszentje”, korai szószólója
 - 1918. képviselő(*advocacy*)
 - 1929. *Practical Anthropology*

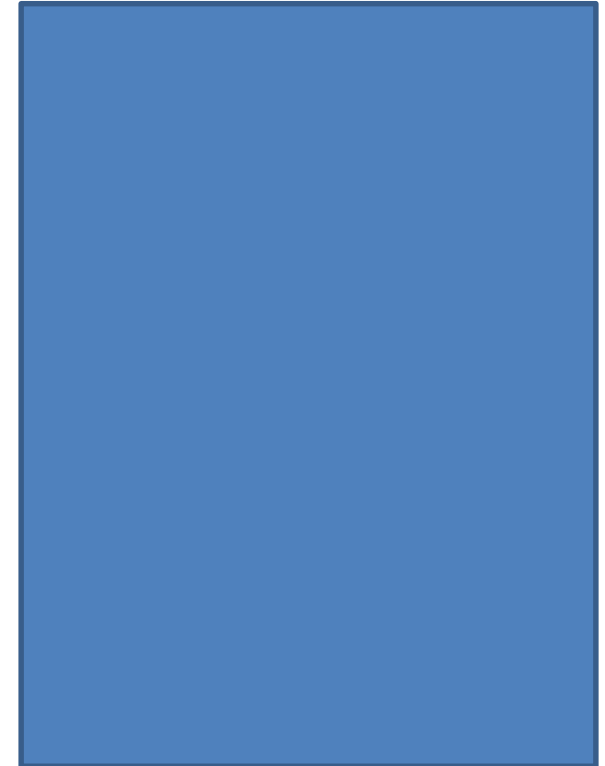
BEVEZETÉS II.

1930-AS ÉVEK:

- Brit Birodalom: gyarmati adminisztráció és városok
- USA: indián rezervátumok és városok

VÁD = alkalmazott antropológia
„a kolonializmus szolgálóleánya”

AZ ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIA FOGALMA I.

- **GEORGE M. FOSTER** (1913–2006) amerikai antropológus

Olyan szakantropológiai tevékenység, aminek elsődleges **CÉLJA NEM** a társadalom- és kultúraelméletek fejlesztése, **HANEM** az emberi viselkedés megváltoztatása a kortárs társadalmi, gazdasági és technológiai problémák megoldása érdekében. (Foster 1969: 54)

- ELMÉLET és GYAKORLAT kettőssége
- KORTÁRS fókusz
- SZAKANTROPOLÓGIA

AZ ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIA FOGALMA II.

- **NAPA (1983) a GYAKORLÓ ANTROPOLÓGUS**
(*practicing anthropologist*)

„...olyan szakképzett antropológus,
akit azért alkalmaznak, hogy speciális tudását
az emberek jólétének kialakításával
és a különböző emberi tevékenységekkel összefüggő
problémamegoldás érdekében használja”

(<http://practicinganthropology.org/about/ethical-guidelines/>)

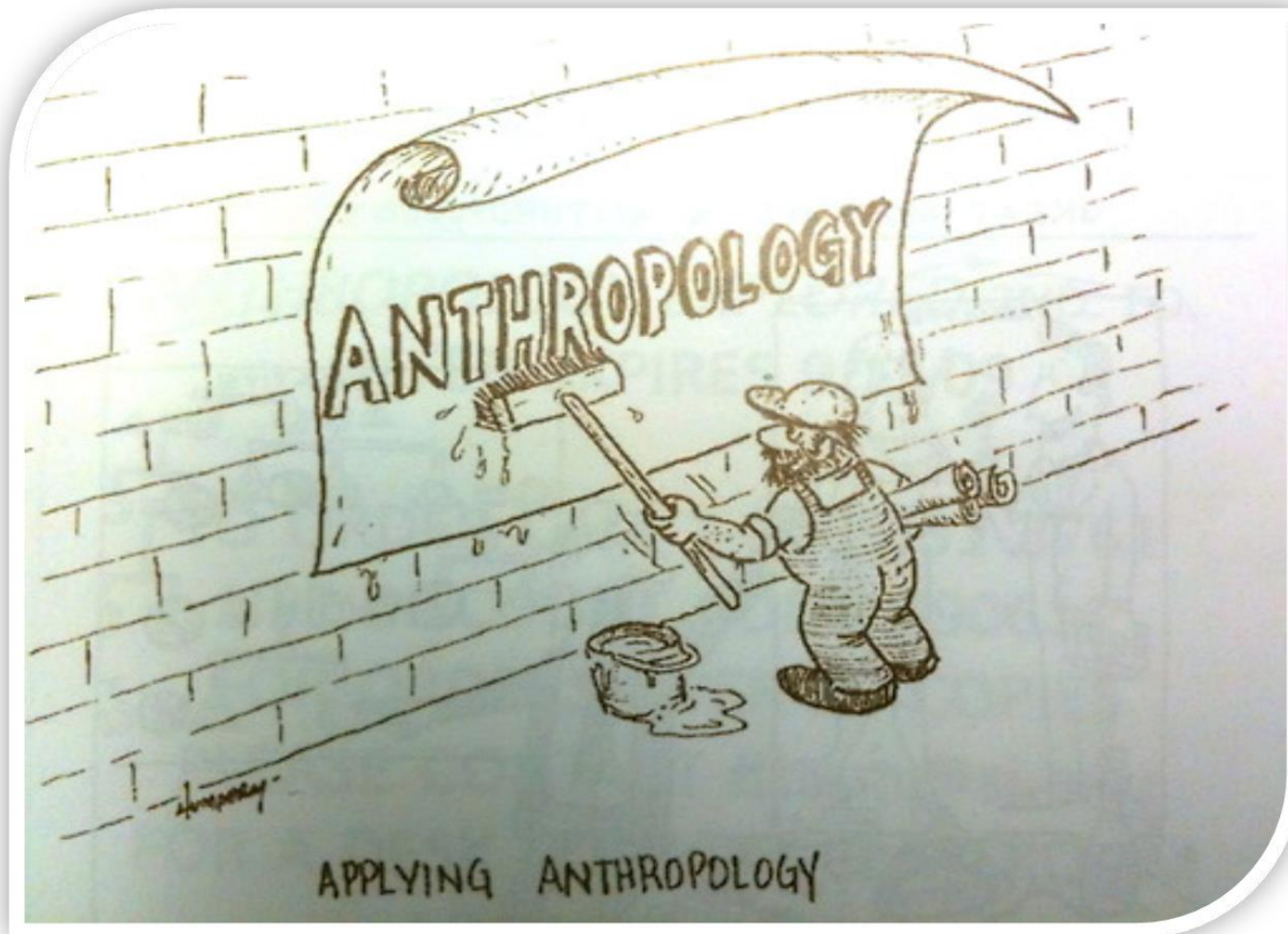

AZ ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIA FOGALMA III.

- **JOHN VAN WILLIGEN** (1939–)
amerikai antropológus

Olyan kutatáson alapuló, gyakorlati eredménnyel szolgáló, komplex módszertannal rendelkező tudásterület, ami a **változást** vagy a **stabilitás** fenntartását támogatja (1986: 7–8).

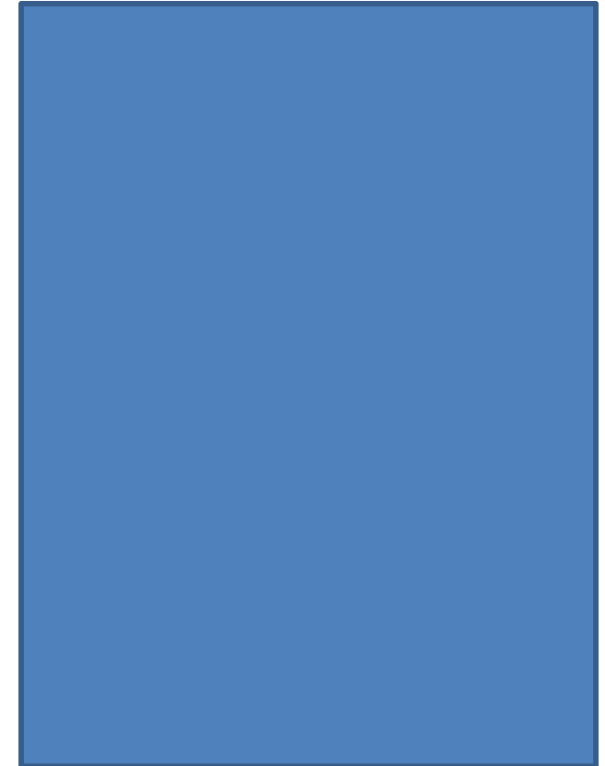

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0014
Élelmiszerbiztonság és gasztronómia vonatkozású
egyetemi együttműködés, DE-SZTE-EKF-NYME

KORTÁRS ÉRTELMŰ DEFINÍCIÓ

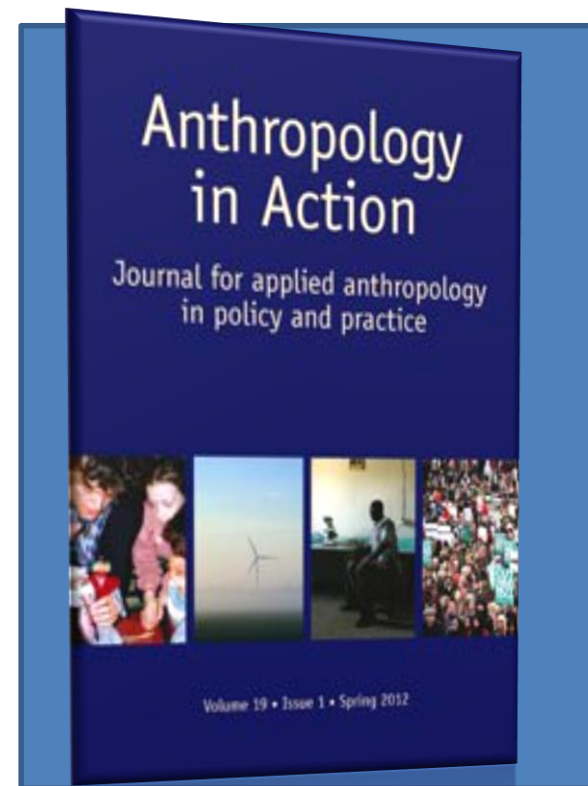
- **ALAP:** antropológiai kutatás
- **VÉGEREDMÉNY:** gyakorlati
- **KOMPLEX** módszertan
- **CÉL:**
 - változás
 - megőrzés
 - újjászervezés
- **KRITIKUS** és **REFLEKTÍV** – saját gyakorlatával szemben is

GLOBALIS FOLYAMATOK ÉS ALKALMAZÁS

NAPJAINKBAN 3 FŐ ASPEKTUS

- Problémaorientált interdiszciplináris kutatás
- Részvételi és kollaboratív módszerek
- Szakpolitikai jelenlét erősödése

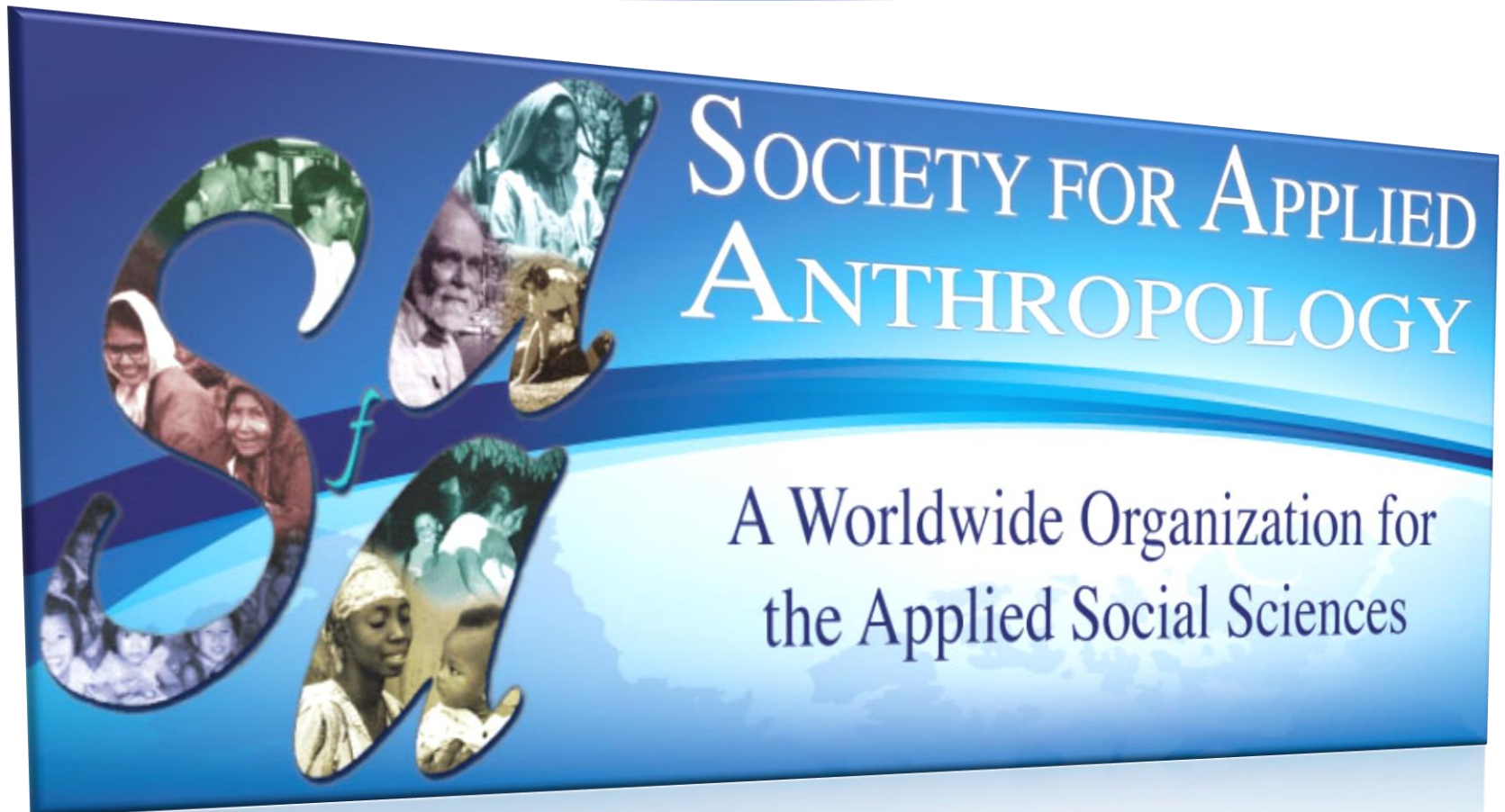

SZAKMAI SZERVEZETEK

- **1941. ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIAI TÁRSASÁG**
(*Society for Applied Anthropology, SfAA*), USA
<http://www.sfaa.net/>
- **ALAPÍTÓ TAGOK:** pl. Ruth Benedict, Margaret Mead,
Georg Murdoch és William Foot Whyte
- **SZAKFOLYÓIRAT:**
1941 – *Applied Anthropology*
1949 – *Human Organization*

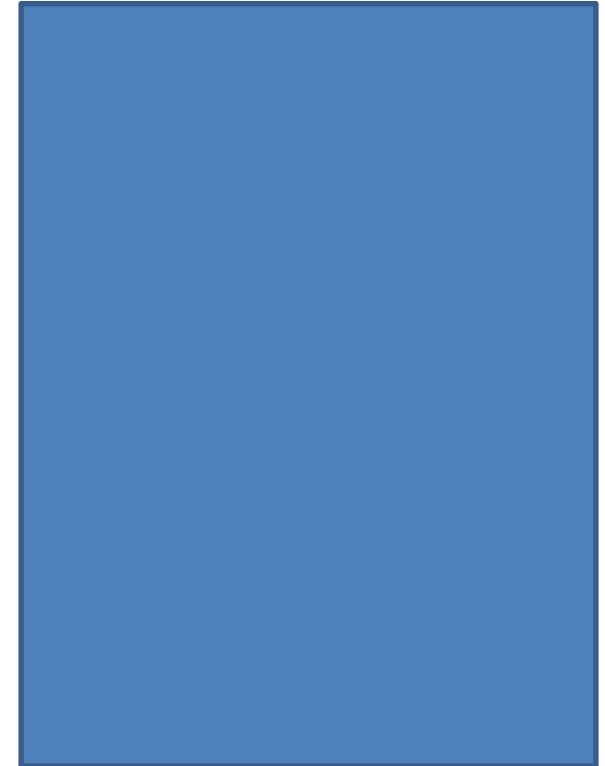
ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIAI TÁRSASÁG – SfAA

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0014
Élelmiszerbiztonság és gasztronómia vonatkozású
egyetemi együttműködés, DE-SZTE-EKF-NYME

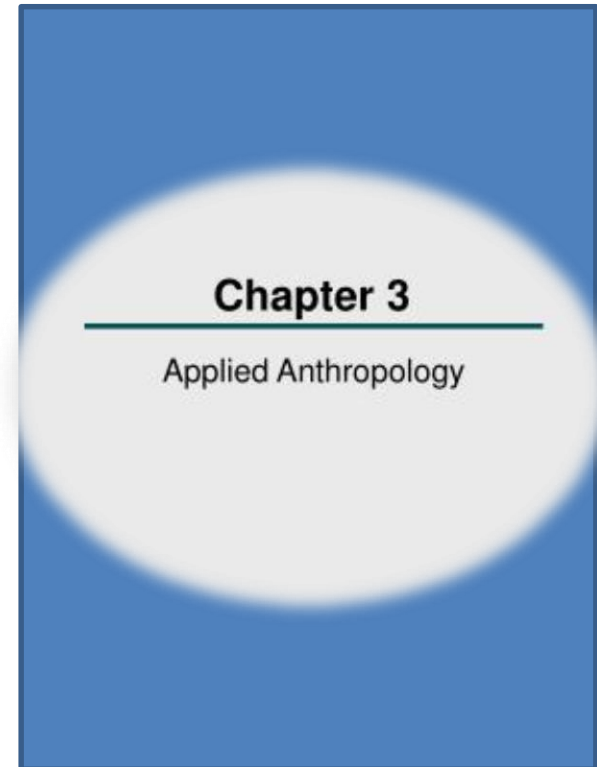
SZAKMAI SZERVEZETEK II.

- **1983. NATIONAL ASSOCIATION FOR PRACTICING ANTHROPOLOGY (NAPA), USA**
- Az Amerikai Antropológiai Társaság (AAA) egyik tagozata
- **KIADVÁNY:**
1986 – *Annals of Anthropological Practice*
kétévente megjelenő sorozat
(NAPA Bulletin sorozat)

ALKALMAZOTT KUTATÁS TERMÉKEI

- **EMPIRIKUS ADATOK**
 - Tudományos módszerekkel gyűjtött helyszíni információ
 - Használat: elméletalkotás és alkalmazás
- **SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK**
- **KÖZVETLEN BEAVATKOZÁSOK**

ALKALMAZÁS SZAKTERÜLETEI

- Üzlet és ipar
- Technológiai innováció
- Mezőgazdaság
- Egészségügy
- Környezetvédelem
- Fejlesztés, segélyakciók
- Oktatás és tréning
- Társadalompolitika
- Bennszülött népek
- Kommunikáció
- Kulturális értékek megőrzése
- Informatika

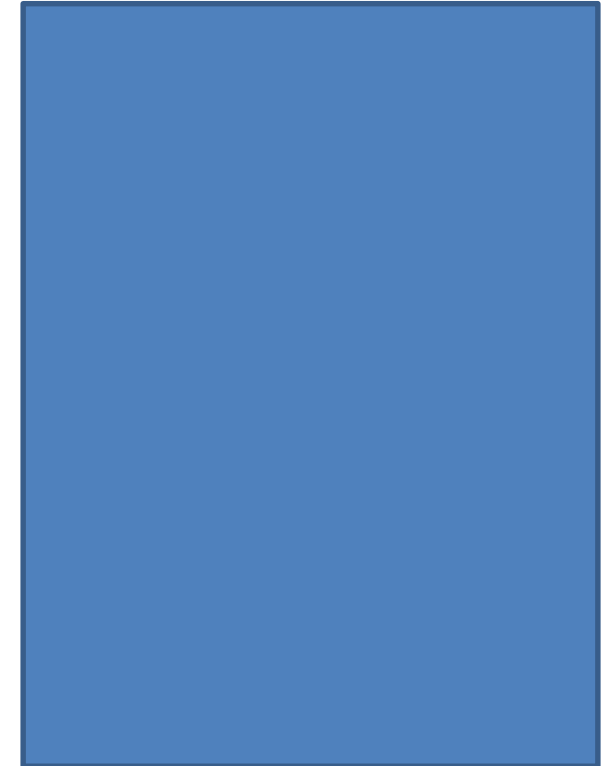
SZEREPEK AZ ALKALMAZÁSBAN

- Kutató
- Szakpolitikai elemző
- Programértékelő
- Szükségletfelmérő
- Hatásvizsgáló
- Közösségi szószóló
- Tréner
- Kulturális bróker
- Menedzser
- Változás aktora
- Konzultáns

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT VISZONYA

- **TERMÉSZETSZERŰEN**
feltételezett oppozíció
- **EREDET** az antropológiában:
brit birodalmi idősakra
vezethető vissza
- Ellentétpárok, hierarchia,
intellektuális és morális
KÜLÖNBSÉGTÉTEL

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT - ELLENTÉTPÁROK

AKADÉMIAI ANTROPOLÓGIA

- Tiszta
- Pártatlan
- Objektív
- Intellektuális
- Absztrakt
- Elméleti

ALKALMAZOTT ANTROPOLÓGIA

- Tisztátalan = élősködő, „szennyező”
- Nem pártatlan, elfogult
- Bevonódott (*engaged*)
- Szubjektív
- Gyakorlati

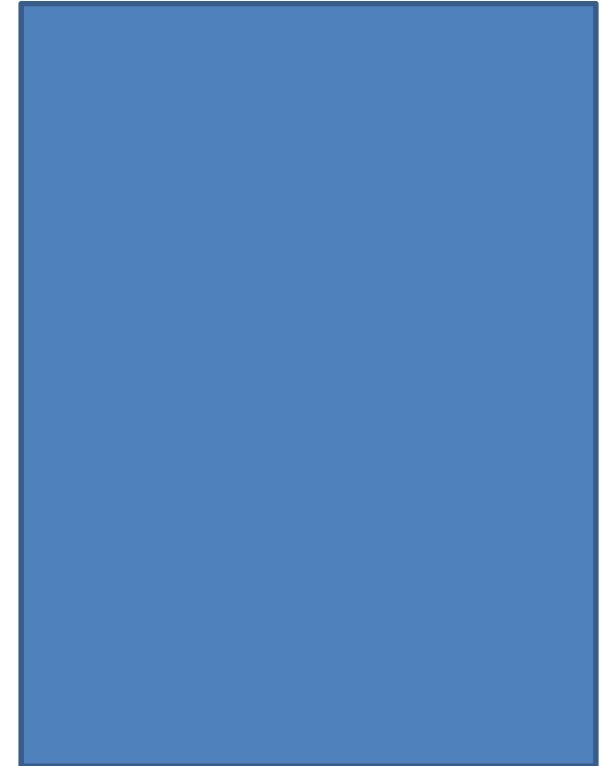
ÉRVELÉS

- **KÜLÖNBSÉGTÉTEL:**
 1. megértéshez (*knowledge for understanding*)
 2. cselekvéshez szükséges tudás (*knowledge for action*)
- **DE!** elmélet és gyakorlat
 - **INTELLEKTUÁLIS HARMÓNIA**
 - **DIALEKTIKUS** viszony
- Ázsiai és afrikai országokban:
„az antropológia gyakorlata uralja a tudományterületet és lényegében A GYAKORLAT maga A DISZCIPLÍNA”
(Baba–Hill 2006: 8.)

KOLLABORATÍV ÉS RÉSZVÉTELI KUTATÁS

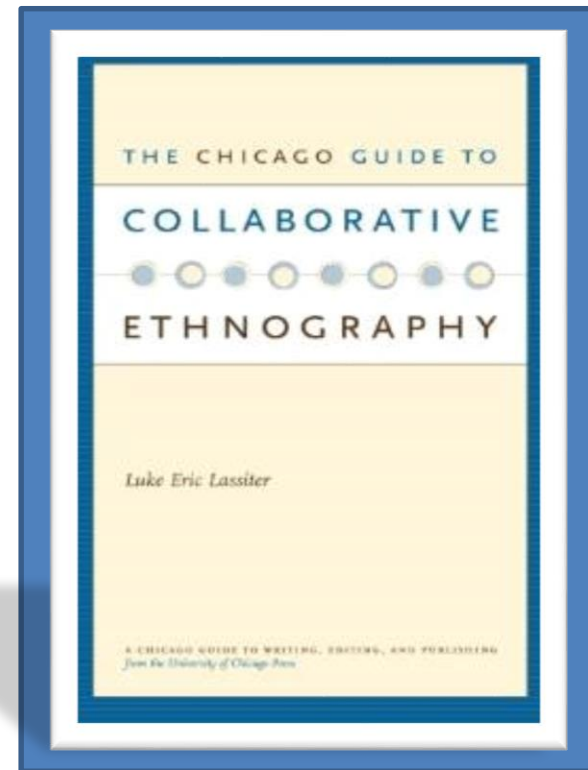
- **KRITIKA – REFLEXIÓ** – hatalom
- Elterjedés: 1990-es évek
- Együttműködés = **DIVATSZÓ**
– „*buzzword*”
- Elnevezések:
 - **KOLLABORATÍV** (*collaborative*)
 - **RÉSZVÉTELI** (*participatory*)
 - **RECIPROK** (*reciprocal*)

KOLLABORATÍV ETNOGRÁFIA

- **LUKE ERIC LASSITER**,
amerikai antropológus
- 2005. *The Chicago Guide to Collaborative Ethnography*
- Kollaboratív etnográfia
= partneri viszony
= „az együttműködés
gyakorlatának visszahelyezése
az etnográfia folyamatának
MINDEN fázisába”

(<http://www.marshall.edu/lassiter/styled-3/index.html>)

KOLLABORATÍV ETNOGRÁFIA

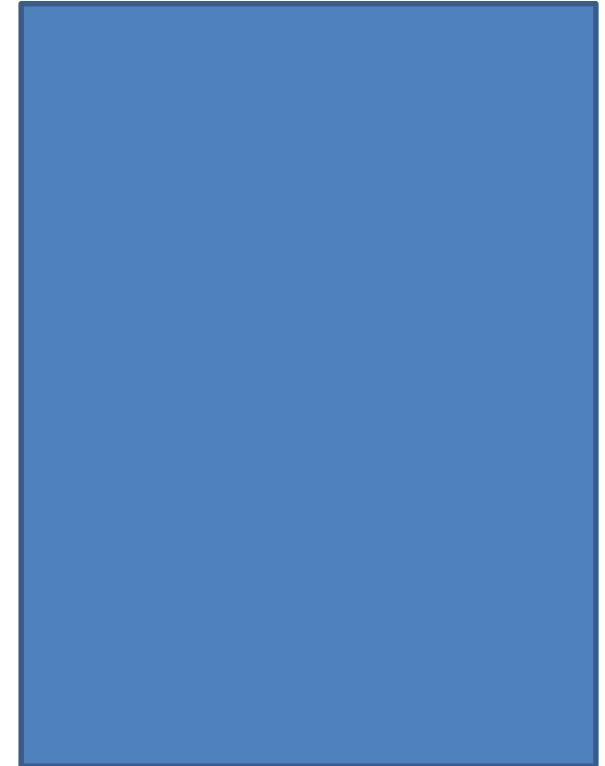

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0014
Élelmiszerbiztonság és gasztronómia vonatkozású
egyetemi együttműködés, DE-SZTE-EKF-NYME

KUTATÓ – KUTATOTT VISZONY

MEGNEVEZÉS

- Adatközlő (*informant*)
- Beszélgetőpartner (*interlocutor*)
- Konzultáns (*consultant*)
- Együttműködő partner (*collaborator*)
- Résztvevő (*participant*)
- Társ- vagy laikus kutató (*co-researcher*)

VÁLTOZÁS A MEGNEVEZÉSBEN

VÁLTÁS a gyakorlatban

- **KUTATÓ** = hatalom,
= felelősség,
= irányítás
- **KUTATOTT** = passzivitás,
= alárendeltség,
= kiszolgáltatottság

VÁLTÁS a szemléletben

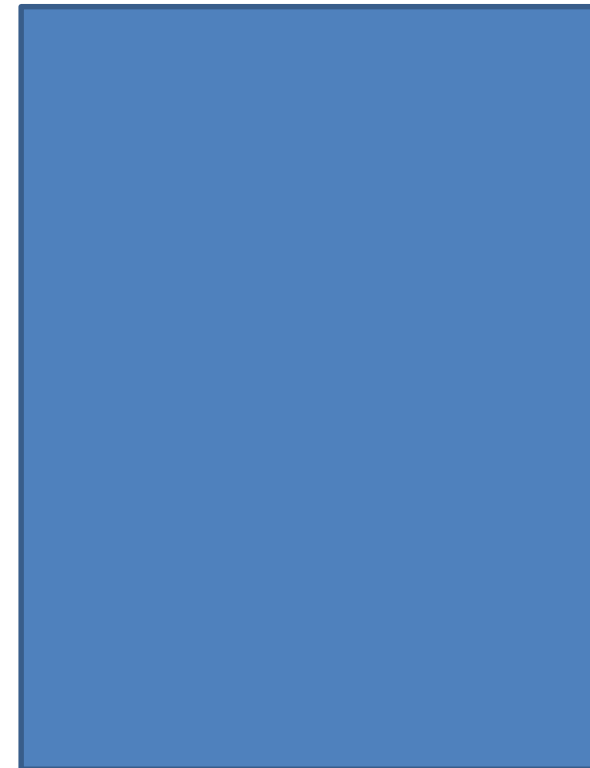
- **IDEOLOGIAI**
természetű változás
- **MORÁLIS**
- **POLITIKAI**
– hatalmi viszonyok

**KIEGYENSÚLYOZOTTABB,
REFLEKTÁLT** viszonyok

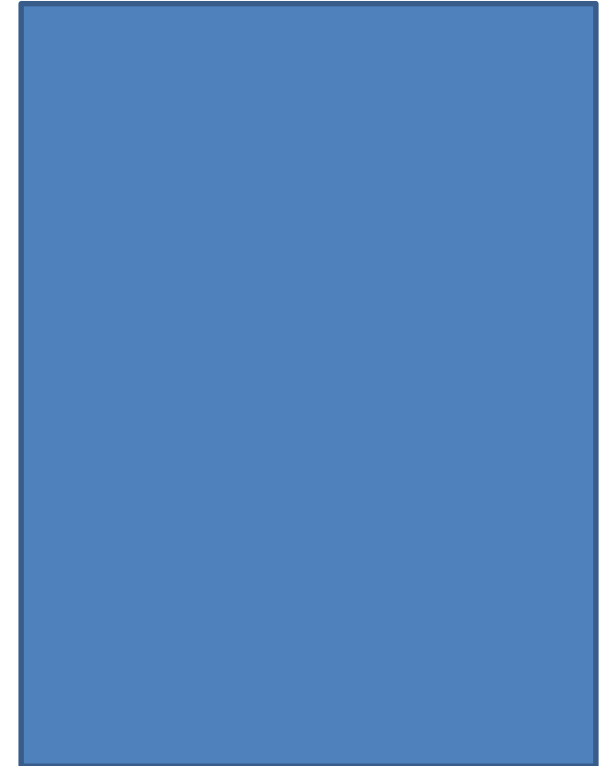
KOLLABORATÍV STRATÉGIÁK

- Konzultáns = **OLVASÓ,**
= **SZERKESZTŐ**
- **FÓKUSZCSOPORT**
- **FORMÁLIS** szerkesztői bizottság
- Etnográfus és **KONZULTÁNS CSOPORTOK**
- **LAKOSSÁGI FÓRUMOK**
- **KÖZÖSEN** előállított és közösen írt **SZÖVEGEK**

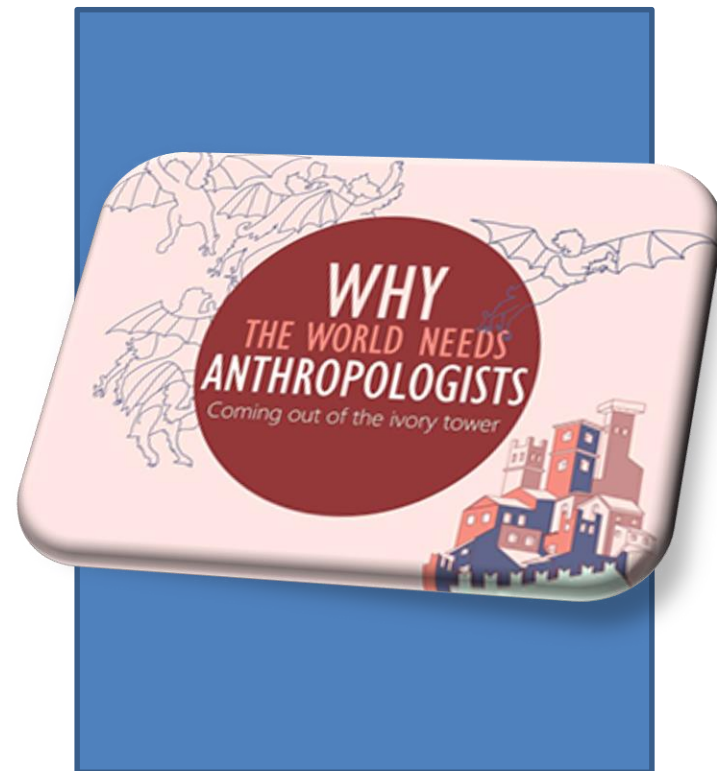
RÉSZVÉTELI KUTATÁS

- **ETIKAILAG TUDATOS**
vizsgálati modell
- **TUDÁSTERMELÉS**
= sok résztvevős folyamat
= dialektikus, dinamikus
- **KÖZÖS TANULÁS** terepe
- Mindentudó kutató = **HALOTT**
- **KRITIKA**: alap kutatás
= ideológiai funkció

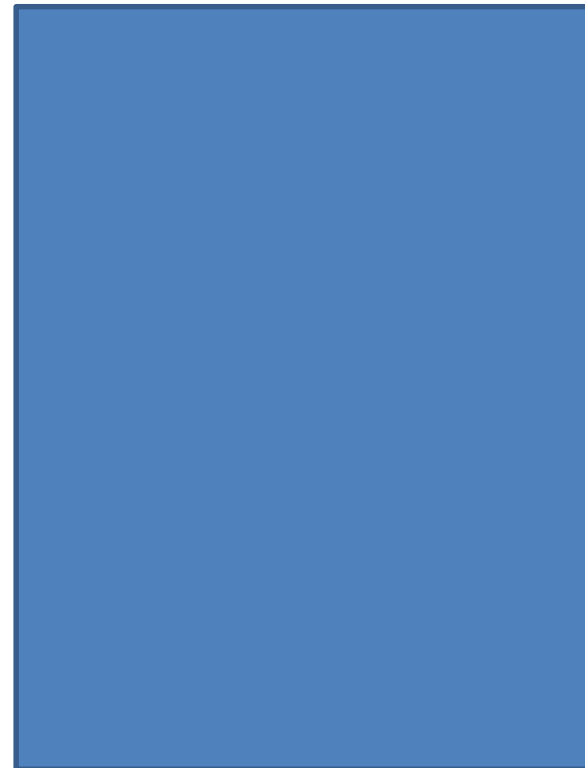
AKCIÓKUTATÁS

- Cél: **GYAKORLATI TUDÁS** létrehozása
- Téma: **KORTÁRS** problémák
- Tudás: **CSELEKVÉSSEL** szerzett és **LOKÁLIS**
- Helyiek **RÉSZVÉTELE** – demokratikus elvek
- **EREDMÉNY**: új tapasztalati tudás és képességek, cselekvőképesség, képessé tétel (*empowerment*)

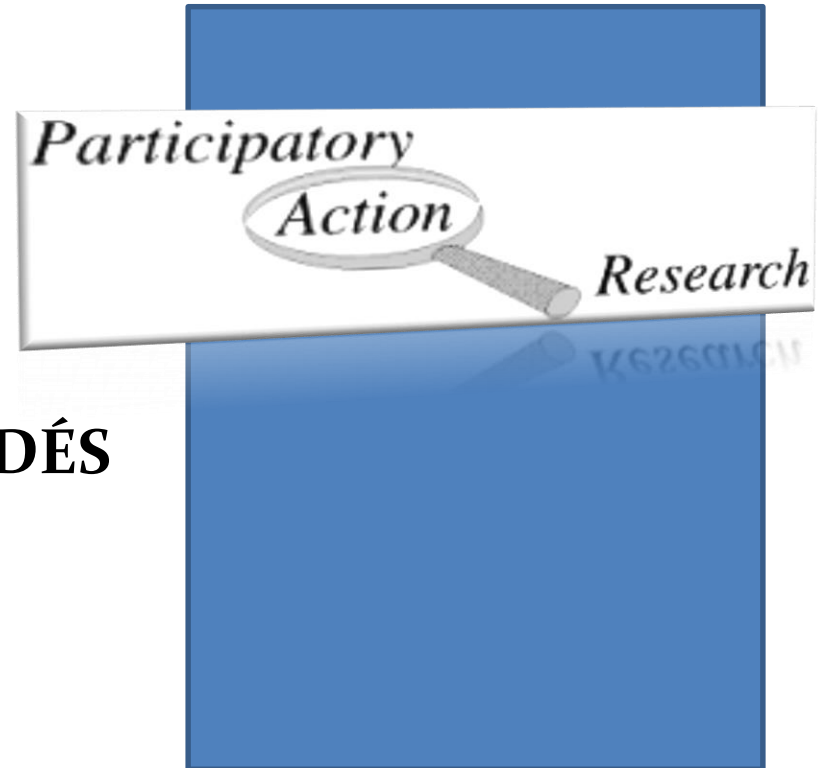
RÉSZVÉTELI KUTATÁS

- **RÉSZVÉTELI AKCIÓKUTATÁS**
(*participatory action research*)
- Dráma, **RÉSZVÉTELI SZÍNHÁZ**
(*participatory theatre*)
- **VIZUÁLIS** részvételi technikák,
részvételi videó (*participatory
video*) és fényképezés
- Részvétel és **MUZEOLÓGIA**,
társadalmi múzeum
(*participatory museum*)

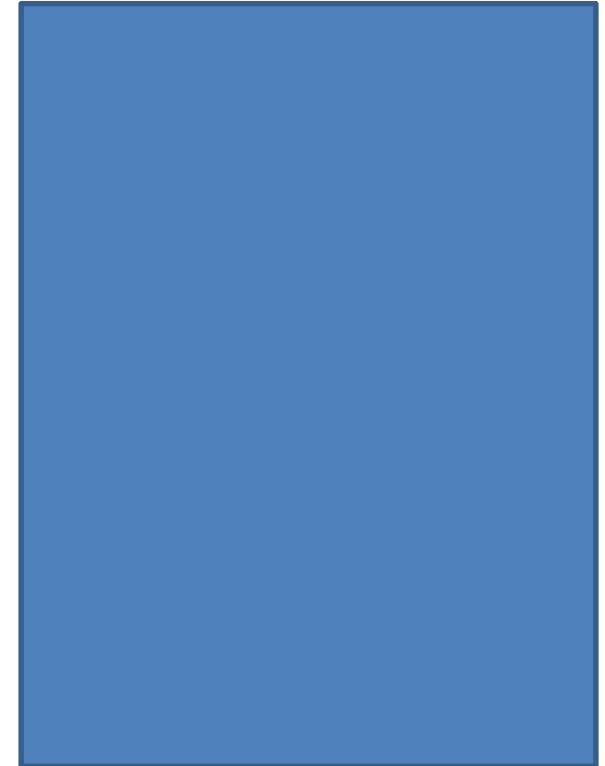
RÉSZVÉTELI AKCIÓKUTATÁS (RAK)

- **KOLLABORATÍV TANULÁSI** folyamat
- Cél: praktikus
– **TÁRSADALMI VÁLTOZÁS**
- **RÉSZVÉTEL, EGYÜTTMŰKÖDÉS** a projekt egész ideje alatt
- **VÁLTOZÁS:** tudás, képességek, társadalmi viszonyok és gyakorlatok, egyéni (kutató és laikus kutatók egyaránt) fejlődés

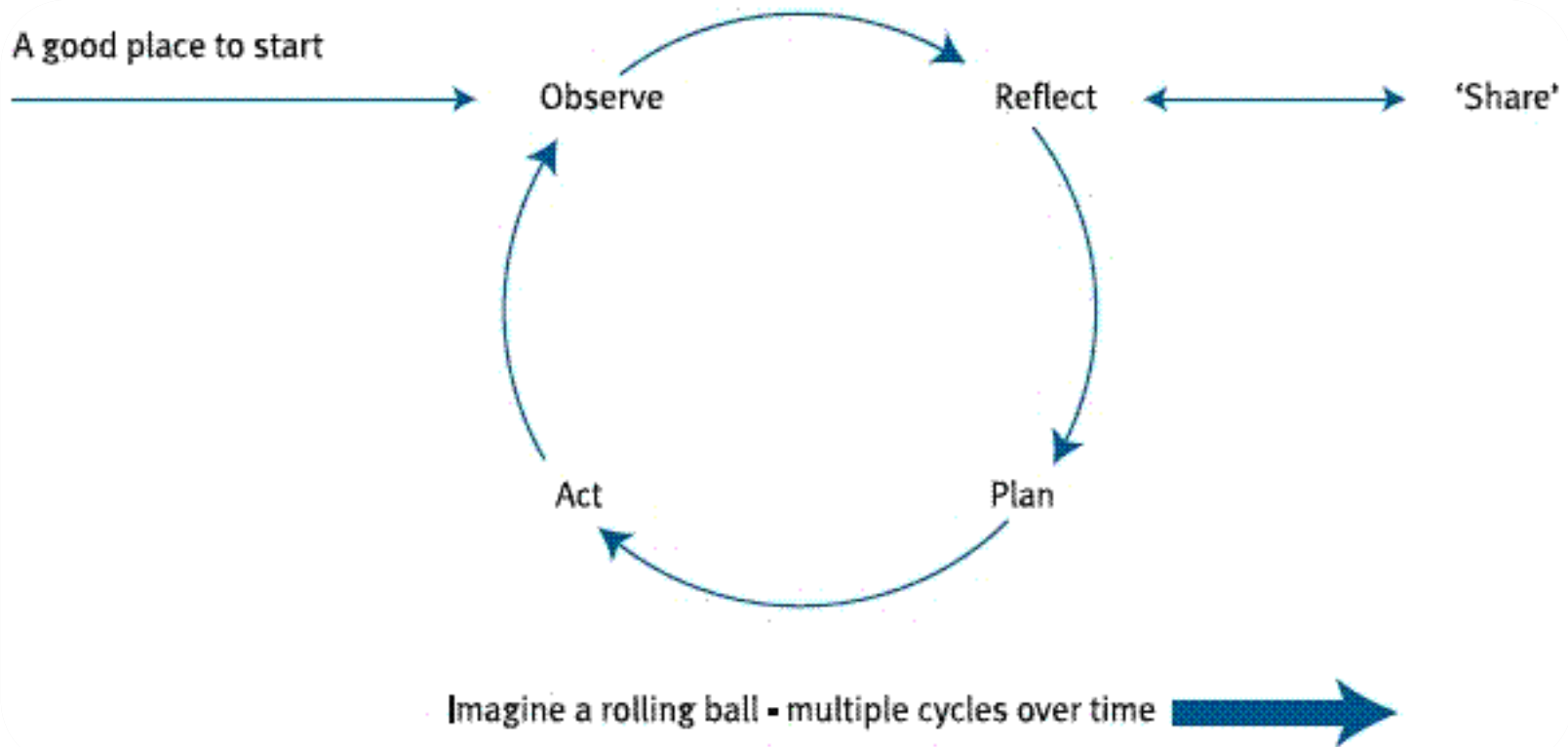

RAK SPIRÁL

1. **HELYZETFELMÉRÉS**, kutatás, tervezés
2. **CSELEKVÉS** (akciók) és **MEGFIGYELÉS**
3. **REFLEXIÓ**
4. **ÚJRATERVEZÉS**, fejlesztés
5. **CSELEKVÉS** és **MEGFIGYELÉS**
6. **REFLEXIÓ**, stb.

RAK SPIRÁL II.

(Phil Crane – Maureen O'Regan 2010.)

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0014
Élelmiszerbiztonság és gasztronómia vonatkozású
egyetemi együttműködés, DE-SZTE-EKF-NYME

RAK SPIRÁL III.

VÁLTOZÁS TERÜLETEI

1. Mindennapi gyakorlat
(**mit** cselekszenek?)
2. Interakciók természete
(**miként** cselekszenek?)
3. Értelemadás és értékelés
(a társadalmi gyakorlatokról
és a világ működéséről szerzett
tudás)
4. **Diskurzusok** (világ megértése
és értelmezése)

(Kemmis–McTaggart 2007: 279.)

AKCIÓANTROPOLÓGIA

- **SOL TAX** (1907–1995) amerikai antropológus
- akcióantropológia „szülőatyja”
- Projekt: észak-amerikai **FOX INDIÁNOK** (Meskwaki)
- „Definíció szerint az akcióantropológia olyan tevékenység, amelyben az antropológusnak **KÉT EGYENRANGÚ CÉLJA** van és egyikre sem ruház alacsonyabbrendű pozíciót. Egyrészt **SEGÍTENI** akar egy csoport embernek egy probléma megoldásában, másrészt a folyamat során **TANULNI** akar valamit.” (Tax 1975: 515.)

AKCIÓANTROPOLÓGIA

„Hiszünk abban, hogy számos olyan dolgot tudunk
ily módon [vagyis az akcióantropológia segítségével]
MEGTANULNI, amit semmi más módon nem tudnánk.
Mi tehát antropológiai problémák iránt érdeklődő
ANTROPOLÓGUSOK vagyunk, de ezt az
AKCIÓ KONTEXTUSÁBAN tesszük.
Innen a kifejezés, **AKCIÓANTROPOLÓGIA.**”

(Tax 1975: 515.)

IDÉZETT SZAKIRODALOM

1. **Baba, Marietta L. – Carole E. Hill**

2006 Global Connections and Practicing Anthropology in the 21st Century. In C. E. Hill – M. L. Baba (eds.): *The Globalization of Anthropology*. Washington, DC, AAA. (NAPA Bulletin 25.) 1–13.

2. **Foster, George M.**

1969 *Applied Anthropology*. Little, Boston.

3. **Kemmis, Stephen – McTaggart, Robin**

2007 Participatory Action Research. Communicative Action and the Public Sphere. In N. K. Denzin – Y. S. Lincoln (eds.): *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. London: SAGE Publications, 271–330.

4. **Tax, Sol**

1975 Action Anthropology. *Current Anthropology*, Vol. 16, No. 4. 514–517

5. **van Willigen, John**

2002 (1986) *Applied Anthropology. An Introduction*. (3rd edition)
Connecticut – London.

AJÁNLOTT SZAKIRODALOM

1. Biczó Gábor

2014 Az alkalmazott antropológia és a gyakorlati értékű tudás: a történeti előzmények, a kritikai fordulat és az etikai önreflexió társadalomfilozófiai háttere. *Tabula*, 2014/2.

2. Haraszti Anna

2005 Alkalmazott és akcióantropológia. Elméleti és etikai alapkérdések. *Világosság*, 2005/7–8. 215–232.

3. B. Medgyes Éva

1979 (1982) Alkalmazott antropológia. Kezdeményezések tudományunk gyakorlati alkalmazására. *Néprajzi Értesítő*, 5–29.

4. Pataki György – Vári Anna (szerk.)

2011 *Részvétel – akció – kutatás. Magyarországi tapasztalatok a részvételi-, akció- és kooperatív kutatásokról.* MTA Szoc. Kut.int. Bp.

5. Whyte, William Foote – Greenwood, Davydd J. – Lazes, Peter

1991 Participatory Action Research. In Whyte (ed.): *Participatory Action Research.* SAGE Publications. 20–56.

DEBRECENI EGYETEM

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Kérdések, további szakirodalom, stb.
lajosvera@yahoo.co.uk

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0014
Élelmiszerbiztonság és gasztronómia vonatkozású
egyetemi együttműködés, DE-SZTE-EKF-NYME

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE